

Muhittin Gümüř

DİL ÖĞRETİMİNDE TEMEL BECERİLER

Мухиттин Гумус

ОСНОВНЫЕ НАВЫКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА

Mukhittin Gumus

LANGUAGE TEACHING BASIC SKILLS

УДК:802:004

Dil öğretiminde vazgeçilmez unsurların başında temel dil becerileri yer alır. Bunlar, anlama becerileri (dinleme, okuma) ve anlatma becerileri (konuşma, yazma) becerileri olarak adlandırılır. Öğretim sürecinde ve uygulamalarda aynı beceriler için dinleme anlama, okuma anlama, yazılı anlatım, sözlü anlatım gibi terimler de kullanılmaktadır. Avrupa Birliği Dil Portfolyosu ölçütlerine göre dil öğretimi programlarında dört temel beceri içinde yer alan "konuşma" becerisi, "sözlü anlatım" ve "karşılıklı konuşma (diyalog)" olarak iki başlık hâlinde yer alır. Bu çalışmamızda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel dil becerilerini uygulama usulleri ve amaçlar yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: *Türkçe öğretimi, dil öğretimi, uygulamalı dilbilim, temel beceriler*

Basic language skills are essential elements in language teaching process. In applied linguistics these skills are called as comprehension skills (listening, reading) and expression skills (speaking, writing). In the process of teaching and practice, the following terms are used for the same skills: listening comprehension, reading comprehension, written expression (composition), and oral expression. According to the criteria of the European Union Language Portfolio the "speaking" skill, that took its place among the four basic skills, is subdivided into two in the language teaching programs and is given under two headings as "oral speech", "verbal" and "mutual conversation (dialogue)". The present study deals with the practice of applying basic language methods along with its aims and objectives in teaching Turkish as a foreign language.

Keywords: *teaching Turkish, language teaching, applied linguistics,*

1. GİRİŞ

Dil, düşünme ve iletişim aracı olarak insanın iletişim yeteneğini belirleyen, geçmişten bugüne her türlü bilgi, kültür ve tecrübeyi aktarmayı sağlayan en temel unsurdur. Dil, aynı zamanda anlama ve anlatma aracı olarak işlev görür. Dilin gelişmesi, zenginleşmesi, anlatım gücünün artması insanın da duygu ve düşünce bakımından da gelişmesi ve zenginleşmesi anlamına gelir. "Dil, sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyümlü bir düzendir; düşünme ve düşünülme aktarma dizgesidir.(Aksan, 1999,s.13)" Dil öğretimi, yüzyıllardan beri çeşitli eğitim kurumlarında veya özel ortamlarda devam eden bir vazgeçilmez bir olgudur. İnsanların anadilinden başka en az bir yabancı dili öğrenme ihtiyacı yalnızca modern teknoloji döneminin değil, çok eski yıllardan beri güncelliğini koruyan bir konudur. Dil öğretiminin çok eski bir tarihi vardır. Çağlar boyunca insanoğlu, kendini tanıtmaya, daha çok şeyler öğrenme ve öğretme arzusuyla, başka kültürleri ve uygarlıkları, farklı yerleri tanıma, çağın gerektirdiği bilgiye ulaşabilme düşüncesiyle kendini geliştirme anlayışına sahip olmuş, her alanda yeni buluş ve keşiflere ihtiyaç duymuştur.

Dil, öğrenme ve öğretme gibi iki boyutlu bir olgudur. Bu iki boyutun çağdaş dil öğretimi ölçütleri çerçevesinde yeniden ele alınması, kullanılacak ya da seçilecek yöntem ve tekniklerin belirginleştirilmesi, güncellenmesi, geliştirilmesi, öğretim sürecindeki temel dil becerilerini kazanma/kazandırma ilkelerinin çok yönlü olarak olarak oyunlaştırılması, birikimlerden, uygulamalardan ve araştırmalardan elde edilen verilerin ışığında değerlendirilmeleri yapılmalıdır.

Varlıkların en mükemmeli olarak yaratılan insanı, diğer canlılardan avıran en temel özellik onun dilidir. İnsanlar, modern çağda en ileri teknoloji ürünlerini kullanarak gelişme, refah ve mutluluk içinde yaşama arzusunda oldukları. Gelişimin ve çağın gerektirdiği bilgi ve kaynaklara ulaşmanın yolu olarak kendi ana dillerinden başka dilleri de öğrenme ihtiyacı duymaktadırlar. Dünyayı, başka kültürleri tanımanın ve tanıtmanın yolu, dil öğrenmekten geçer. Bu sebeple de bütün ülkeler eğitim programlarına ağırlıklı olarak anadili, resmî dil veya yabancı dil derslerine yer verirler. Bu bile çoğu zaman yeterli görülmeverek özel kurslar, dershaneler açılır. İnsanların bir çoğu, ihtiyaç duydukça çok ileri yaşlarda bile dil öğrenmek isterler. Dil öğretimi dendiği zaman genel olarak ana dili öğretiminden çok, yabancı dil öğretimi ile ilgili düşünceler akla gelmektedir. Bunlar birbirlerinden farklı alanlar olmasına rağmen temel ortak özelliklere de sahiptirler. Bu ortak özellikler, öğrenciye *anlama becerileri (dinleme, okuma)* ile *anlatım becerileri (konuşma, yazma)* gibi temel dil becerilerinin alışkanlık hâline getirilmesidir, çünkü yabancı dil olarak Türkçe öğretimi didaktik özelliklere sahip olmayıp alışkanlık ve beceri kazandırma amacını taşır .Bu alışkanlık ve beceri de uygulamalı çalışmalarla gerçekleşir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi eski dönemlerde uzun yıllar ihmal edilmiş ve üzerinde pek de ciddiyetle durulmamış bir meseledir. Son yıllarda modern yöntem, teknik, yaklaşımlar ve teknolojik alt yapıyla bu alanda Türkiye'de ilk defa 1984 yılından beri güzel çalışmalar yapan Ankara Üniversitesi TÖMER'dir. Daha sonraki yıllarda

Gazi Üniversitesi ve Ege Üniversitesine bağlı Türkçe Öğretim Merkezleri, bazı özel gönüllü eğitim kurumları ile bir kaç yıldır Yunus Emre Enstitüsü'nün yurt dışındaki Kültür Merkezleri yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili hizmetleri ve çalışmaları dikkat çekmektedir. Dileğimiz bu çalışmaların daha da profesyonel ve bilimsel temellere dayalı olarak devam etmesidir. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde Türkiye Türkçesi öğretimi 1997 yılından beri Yabancı Diller Yüksek Okulu öğretim elemanları tarafından yürütülmektedir. Öğretim sürecindeki tüm uygulamalarında dil öğretiminin en önemli unsurlarından dört temel beceriye (**konuşma, yazma, dinleme ve okuma**) eşit düzeyde yer verilen, "**dilbilgisi**" nin de araç olarak, kullanıldığı bir yöntem (iletişimsel yöntem) uygulanmaktadır.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi gibi eğitim dili Kırgızca ve Türkiye Türkçesi olan yüksek öğretim kurumlarındaki Öğrenciler öğrendikleri dille ilgili temel becerileri eşit düzeyde kazanmaları gerekiyor. Bazı özel amaçlı dil kurslarında hedef kitle yalnızca konuşma becerisini ya da okuma becerisini veya diğer becerileri kazanmayı isteyebilir. Üniversite öğrencileri ise temel becerilerin tamamına sahip olmalıdır. Çünkü üniversitelerin "Hazırlık Sınıfları"ndaki öğrenciler, anlama ve anlatma becerilerinin tamamına vâkıf olduğu takdirde öğrendiği dille lisans eğitimini devam ettirebilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde hedef kitlenin yaşı, eğitim düzeyi, **sosyal yapısı** dili öğrenme amacı ve diğer faktörler dil öğretimindeki temel becerileri kazandırmada önem taşımaktadır.

2. TEMEL BECERİLER

Dil öğretiminde temel beceriler genel başlıklar hâlinde; anlama becerileri (okuma, dinleme), anlatım becerileri (konuşma, yazma) olarak ikiye ayrılır (Kavcar vd.;1998:s.56). Anlama becerileri, konuşma veya yazılı bir ifadeyi anlayabilmeye ilgilidir. Başkalarına ait duygu ve düşüncelerin duyularak veya okunarak anlaşılmasını sağlamaya yönelik beceriler, anlama becerilerinin temelini oluşturur. Anlama becerileri de iki başlık altında incelenebilir. Bunlar; "dinleme" ve "okuma" becerileridir. Anlatım becerileri ise "konuşma" ve "yazma" becerileri; bireyin kendine ait duygu, düşünce, tasarım, gözlem ve izlenimlerinin sözlü veya yazılı olarak ifade edilmesidir.

Dil öğretimi gelişim sürecinde dinleme, okuma, anlama, konuşma ve yazma becerileriyle kültürel kimliğin oluşması ve zenginleşmesi ile bireyin kendisini yazılı ve sözlü olarak güzel ifade etmesine katkı sağlayacak olan anlatım becerileri ile okuma ve dinleme becerilerine önem vermek gerekmektedir. Dilin her düzeyinde ve işlene temalarda anlama ve anlatımbecerilerini birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Dil öğretiminde temel becerilerin özellikleri, uygulama biçimleri ve temel amaçları konusunda ayrıntılı düşüncelerimiz şöyledir:

2.1 DİNLEME BECERİSİ (DİNLEME ANLAMA)

Dinleme; anlamlı bilgilerin başka kişilerden veya başka ses araçlarından duyularak anlaşılması eylemidir. Dil-kulak-beyin ilişkisinin devrede olduğu anda dinleme gerçekleşir. Burada seslerin ve sözlerin anlaşılır olması esastır. Her dinlemede "anlama" eylemi gerçekleşmeyebilir. Anlamanın ilk aşaması dinlemedir. İşitmek ile dinlemek de aynı şeyler değildir. İşitme isteğimiz dışında gerçekleşebilir, dinleme ise belli bir amaca yöneliktir. "Bilindiği gibi, insanlar arasındaki sesli bildirişme, bir konuşan, bir dinleyen, bir de ikisi arasında anlaşmayı sağlayan *aracı* (dil) gerçekleşir. Ses açısından alınacak olursa *verici, alıcı ve ses dalgaları*, bu üç öğenin bir başka açıdan görünümüdür. Konuşanın zihnindekiler, beyinden verilen komutla ve konuşma organları dil seslerine dönüştürülerek açığa vurulduktan sonra, dinleyenin işitme organları aracılığıyla beynine ulaşır; orada çözümlenerek konuşanın açıklamak istediği düşüncenin belirmesi sağlanmış olur. (Aksan; 1989,s.58) "Dinleme, ileticimin ve öğrenmenin en temel yoludur. İletişim sürecinde, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, 'kaynak' tarafından iletilenlerin 'alıcı' tarafından paylaşılması gerekir. İletilenlerden alıcının yeni yaşantılar kazanabilmesi ise, dinleme becerisindeki birikimleriyle yakından ilgilidir. Kaynak tarafından söze dönüştürülen bilgi, haber, tutum, duygu ve düşüncelerin algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanması, bir takım bilgi, beceri ve alışkanlıklar gerektirir (Sever 1995,s.15). "Öğrencinin ana dili edinimi döneminde kazandığı dinlediğini anlama becerisi, yabancı dil öğrenirken de duyduğu, düzeyine uygun kelime, terim ve söz kalıplarını anlamasına katkısı olacaktır, "dinleme, konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir (Demirel 1999,s.35). "

ADP ölçütlerinde hazırlanmış Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Orta Öğretim-Kurumlarında İngilizce Ders Programlarında (Komisyon, Ankara, 2011) öğrenme alanları içinde tanımlanan dinleme becerisi hakkında şunlar dile getirilmiştir:

"Dinleme, günlük yaşamda iletişimin gerçekleşebilmesi aynı zamanda eğitim ortamında öğrenmenin sağlanabilmesi için ihtiyaç duyulan bir dil becerisidir. Dinleme, edilgen bir işlem değil, tam tersine bireyin etkin katılımı ile gerçekleşir.

Dinleme, aynı zamanda konuşmada ileri sürülen düşünceleri anlamak, -bağlam içerisinde değerlendirmek, düzenlemek, aralarındaki ilişkiyi saptamak, yorumlamak ve belleğinde saklamaya değer bulduklarını seçip ayırmak gibi farklı zihinsel süreçleri gerektirmektedir. Dinleme tek taraflı gerçekleşen bir beceri olarak ele alınmamalıdır. Diğer bir deyişle dili kullanabilmek için önce dinleyerek anlamak gerekmektedir."

Dil öğretimi sürecinde öğrencinin hedef dili duymasını sağlamak dinleme becerisinin gelişmesi için tek başına yeterli değildir. Buna bağlı olarak dil çalışmalarında dinleme anlama becerisinin geliştirilmesi için amaçlara göre farklı dinleme etkinlikleri düzenlemek gerekir.

Dil öğretiminde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik modern bir eğitim ortamının oluşturulması, eğitim ortamına uygun işitsel ve işitsel-görsel araçlardan mümkün olduğunca yararlanılması, modern teknoloji ürünlerinden ve bazı iletişim araçlarından da yararlanmak gerekir. Öğretimi yönlendiren öğretim elemanının temel ve yardımcı kaynakları doğru, etkili, verimli ve yerinde kullanması, yöntem ve alan bilgisi, dil becerilerini eşit oranda kazandırmada, geliştirmede son derece etkilidir. Dinleme becerisi kazandırma çalışmaları sonucunda öğrenci, duyduğunu ve dinlediğini anlayan, sözcüklerin anlam farklılıklarını hisseden, değerlendiren ve yorumlayan bir birey olarak yetişmek isteyeceğinden öğretim yöntemleri de büyük önem taşımaktadır.

Dinleme becerisi kazandırma çalışmalarında dinlemenin kimi türleri üzerinde durulması, dinlemenin yalnızca işitme eylemi olmadığını ve uygulama biçimlerini de açıklamakta yarar vardır. Özellikle de farklı amaçlar için farklı dinleme usulleri kullanılır. Komisyon (MEB; 201 î, s.7)'a göre dinleme becerisini kazandırma usulleri şöyledir:

- **"Yoğun Dinleme:** Hedef dildeki konuşmalarda yer alan belirli dil yapılarını ve vurguları tespit etmek amacıyla yapılan dinleme.
- **Seçici Dinleme:** Belirli bir bilgiyi edinmek amacıyla, tüm duyulanı anlamlandırmaya çalışmaksızın yapılan dinleme. Örneğin, uçuş anonslarında doğru kapı numarasını bulabilmek veya seyahat edilecek ülkedeki hava durumunu öğrenmek amacıyla yapılan dinleme
- **Yaygın Dinleme:** Ders sunumu, karşılıklı konuşma gibi daha uzun süreli metinleri dinleyerek söylenenlerden genel bir anlam çıkarmak için yapılan dinleme.
- **Etkileşimli Dinleme:** İkili ve grup çalışmalarında rol çalışmalarında, tartışma ortamlarında konuşma ile bütünleşerek gerçekleşen dinleme."

Öğrenme ve öğretme sürecinde öğretim elemanı yukarıda belirtilen değişik dinleme türleri ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları ile dil gelişimi doğrultusunda dinleme etkinlikleri düzenlerken işitsel araçların, sözcük ve cümle vurgusu içeren, düzeyine uygun işitsel-görsel araçların kullanımına mümkün olduğu kadar dikkat edilmelidir. Dinleme etkinliklerinin sonucunda anlamının gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmek için dinleme çalışması sonrası zihinsel bir etkinlik gerektiren sözlü anlatım, yazılı anlatım gibi üretime yönelik becerilerin kullanımına yer verilmesi yararlı olacaktır. Dinleme çalışmalarında dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası aşamaları gerçekleştirmek, öğrenciyi dinleme kurallarını kullanmaya özendirmek ve anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirmek için önemlidir. Aşağıda belirttiğimiz ve farklı hedefler doğrultusunda değişik dinleme usulleri ve araçlarıyla gerçekleştirilecek bazı dinleme etkinlikleri yapılabilir. Bu etkinlikler dinleme etkinliklerinin farklı aşamalarında kullanılabilir" Dinleme-anlama çalışmaları çeşitli usullerle yapılabilir.

- Öğrencinin düzeyine uygun olarak seçilen metne göre hazırlanan sorular öğrenciye verildikten sonra (sorular kavratılıp okuma kurallarına uygun olarak) metnin öğretim elemanı tarafından okunması yoluyla, (*Bu uygulamada verici ile alıcı arasında dilden başka bir araç yoktur.*)

- Öğrencinin düzeyine uygun olarak seçilen bir tiyatro oyunundan kaydedilmiş bir işitsel aracın (materyalin) öğrenciye dinletilmesi,

- Televizyon programlarından veya bir görsel-işitsel yayından,, seçilerek izlettirilecek bir program aracılığıyla,

- Yazılı veya kayıtlı bir metindeki tasvirlerin dinlenmesiyle uygun görüntünün seçilmesi,
- Dinlenen kısa bir hikâyenin eksik bırakılan kısmının yazılması,
- Dinlenen kısa bir hikâyedeki olaylar zincirinin zaman sıralamasının yazılması,
- Karşılıklı konuşmanın yer aldığı bir metin içinde boş bırakılan diyalogların tamamlanması,
- Dinleme konusuyla ilgili "doğru" ve "yanlış" bilgileri ayırt edebilmeye yönelik soruların cevaplanması,
- Karşılıklı konuşmayı dinlemeden önce resimlere, şekillere veya görüntülere bakarak tahminde bulunulması,
- Kısa süreli bir konuşmada yer alan temel düşüncelerin yazılması veya sözlü olarak ifade edilmesi,

Metinde belli olmayan ancak bağlamdan hissedilen duyguların, düşüncelerin ve anlamların tahmin edilmesi ve yorumlanması, Birinci ve ikinci uygulama türlerinde görsel nitelik olmadığından seçilen konunun öğrencinin zihninde belirmesi halinde beklenen ve istenilen davranışlar gerçekleşebilir. Üçüncü uygulama türünde ise işitselliğin yanı sıra görsellik de söz konusu olduğundan anlamayı daha güçlü kılar. Dinleme becerisi çalışmalarında kullanılacak metnin veya konuşmanın tam olarak anlaşılabilmesi ya da kavranabilmesi, konunun ilgi çekici olmasına, konuşmacının dinleyiciyi güdülemesi ve dikkati çekmesine, dinleyicinin dikkat süresine ve dinleme ilkelerine uygun davranmasına bağlıdır.

2.2. KONUŞMA BECERİSİ

Konuşma; duygu, düşünce, tasarım ve isteklerin sözle bildirilmesidir. Başka bir deyişle bir konunun zihinde tasarlandıktan sonra karşımızdakilere sözle iletilmesi işidir (Sever, 1995,s.21). Yabancı dil öğretiminde konuşma becerisi ise biraz daha farklı ifade edilebilir. Konuşma, bireyin öğrendiği dilde duygularını, düşüncelerini, tasarımlarını, kanaatlerini ve gözlemlerini düzeyine uygun bir sözcük dağarcığı ile veya söz varlığını oluşturan öğeleri kullanarak konuşma organlarını kullanarak ifade etmesidir. "Konuşma, insanın insanî ilişkilerini sürdürebilmesi için, en fazla ihtiyaç duyduğu ve yararlandığı önemli dil etkinliğidir. İnsanlar arasındaki iletişim, büyük oranda konuşma aracılığıyla gerçekleşir. Bunlara göre konuşma, duygu ve düşüncelerin, dil aracılığıyla aktarılması olarak tanımlanabilir.(Aktaş ve Gündüz; 2001, s.257)." Konuşmada özellikle öğrenilen dilin ses özelliklerini kavramış olmak çok önemlidir. Aksi halde yalnızca geniş bir sözcük dağarcığına sahip olmak anlaşmak için yeterli değildir. Konuşma sadece bir takım sözleri ses aracılığıyla başkalarına aktarmak da değildir. Konuşmanın da kendine özgü ilkeleri ve kuralları vardır. Her bireyin ana dilindeki seslerle öğrendiği yabancı dildeki seslerin örtüşme oranı ne kadar yüksek olursa o kadar doğru telâffuz gerçekleşir. Bir kursiyerin veya öğrencinin anadilindeki seslerden çok farklı sesleri, birbirine yakın sesleri daha temel düzeydeki kurslarda, hatta ilk derslerde çözmek gerekir. Eğitilmiş bir ses tonu ile ses, hece, sözcük ve cümle gibi dil birimlerinin hakkını veren, vurguları doğru yapan, vurgularla anlam farklılıklarını hissettiren öğrenci yetiştirmek gerekmektedir. Konuşma becerisi ile diğer beceriler arasında sıkı bir ilişki vardır. Dinlediklerini anlayan bir birey başkalarına ait söz ve yorumlardan yola çıkarak kendi duygu, düşünce, gözlem ve tasarımlarını dile getirme ihtiyacı hisseder. Konuşma derslerinde düzeye uygun soru ve cevap yoluyla başlanması, kendini ifade etme, nerden geldiğini, nereye gideceğini, nerede bulunduğunu, ne amaçla dil öğrendiğini ifade edebilmeye yönelik basitten karmaşığa doğru bir yol izlenmelidir. Düzeyine uygun konu ve sorularla ya da

diyaloglarla konuşma becerisi geliştirilir. Tabii ki, haftalık ders saati miktarı, programın toplam süresi ve uygulamalı çalışmaların niteliği önemlidir. Doğal ortamında öğretilmeyen dillerde genellikle konuşma becerisini kazandırmada güçlük çekilir ya da gecikme olur. Bizim orta düzey (B1) dediğimiz dil öğretimi aşamasında günlük hayattan başlayarak bazı tartışma konuları ile konuşma becerisi kazandırma çalışmaları yapılabilir. Ancak seçilen her tartışma veya sohbetin konusunun öğrencilerin çoğunluğunu veya tamamına yakınına ilgilendiren konulardan seçilmelidir. Konuşma çalışmalarında öğretim elemanı yalnızca yönlendirici olmalı, taraf olmamalı ve tartışma ya da sohbeti aktif hâle getirecek sorularla canlandırmalıdır. Yüksek ve ileri düzeylerde de dikkat edilmesi gereken en önemli şey; konuşma konularının düzeye uygun olmasıdır. Tartışma, münazara vb. konularla, okuduğu metin, gazete haberi veya kitapla ilgili görüşlerini sözlü olarak belirtmesi, görsel yayınlarda izlediği bir konuyu yorumlama vb. çalışmalar konuşma becerisini geliştirir. Konuşma türlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- **"Taklit (Imitative):** Anlamdan daha çok belirli bir sesletimi gerçekleştirmek amacıyla yapılan tekrarlar.
- **Yoğun (Intensive):** Dilsel bir yapının doğru olarak kullanımı için bireysel veya ikili çalışma ile gerçekleştirilen sınırlı konuşmalar.
- **Aktarımsal (Transactional):** Belirli bir bilginin paylaşımı için gerçekleştirilen, soru-cevap düzeneğinde ilerleyen konuşmalar.
- **Yaygın:** Sözel raporların, kısa sunumların, özetlerin daha resmî bir dil tercihi ile sunulması (Komisyon, MEB; 2011, s.8)".

Bazı konuşma türlerine göre ders ortamlarında gerçekleştirilebilecek bazı konuşma etkinlikleri için şunları önerebiliriz:

- Diyaloglar, çoklu konuşmalar, tartışmalar, münazaralar,
- Önceden tasarlanmamış, anlık tercihlerle gündeme ve düzeye uygun doğaçlama konuşmalar.
- Röportajlar; soru sorma ve cevaba uygun yeni soruları sorarak konuşmayı devam ettirebilme çalışmaları,
- Çeşitli sunumlar, yer veya kitap tanıtımları ve karakterine uygun rol yapma,
- Hikâye, fıkra veya olay anlatımı,

Konuşma becerisini geliştirmeye yönelik olan bu etkinlikler mutlaka öğrencilerin düzeyine uygun olmalı, ikili çalışmalar ve grup çalışmaları gibi etkinlikler yoluyla konuşma fırsatları oluşturulmalıdır. Konuşma çalışmalarının genel amaçları şunlar olabilir:

- Düzeyine uygun sözcük dağarcığını yerinde ve doğru kullanma. Türkçenin ses yapısını kavramış olarak sözcükleri doğru telaffuz etme,
- Türkçenin cümle yapısını, yeni öğrenilen kelime ve dilbilgisi kurallarının anlam ilişkisini kavramış olarak anlamlı ve düşüncelerini kendi niyeti doğrultusunda ifade edebilme,
- Türkçeyi kullanırken Türkçenin jest ve mimiklerine, beden diline de hâkim olduğunu gösterme,
- Duygu, istek ve dileklerini iletişime girdiği kişilere rahatlıkla ifade edebilme,

İleri dil düzeylerinde (C1) ise ana dili ile konuşma ilkelerine yakın bir özellikte hitabet, münazara, açık oturum vb. konuşma alanlarında becerisini kullanması ve sergilenmesi beklenir.

Okuma becerisi dil öğretiminin en temel unsurlarından biridir. Okuma, "sözcüklerin duyu organlarıyla algılanması, yorumlanmasına yönelik zihinsel etkinliktir (Sever; 1995, s. 16). Burada "okuma becerisi", ilköğretimdeki ana dili dersindeki okumayı öğretme alanından farklı olarak okuma -anlama becerisi adıyla yabancı dil öğretimindeki eğitim durumuyla ilgilidir. "Okuma, yazılanların verdiği mesajı algılama ve düşüncelerin değerlendirilmesi gibi fizyolojik ve zihinsel taraflara sahip karmaşık-bir alandır. Görme, seslendirme ve hatırlama, okuma etkinliğinin alt yapısını oluşturur. (Sever; 1995, s. 16)." Öğrenmenin en önemli yollarından biri okuma-anlamadır. Anlama eyleminin gerçekleşmediği' durumlarda okuma etkinliğinin hiçbir yararı yoktur. Meselâ, Türkçenin ses yapısını kavramış bir yabancı, anlamını bilmediği yüzlerce kelimedenden oluşan bir metni okuyabilir, ancak 'anlama' gerçekleşmediği için dil öğretimi yönünden bir önem arz etmez. Okunan metnin okuyucunun düzeyine uygunluğu önemlidir. Okuma becerisi statik değildir; devamlı olarak gelişir. "Düşünme ve algılama süreci içinde bireylerin metinle kendi anlam evrenleri arasındaki örtüşme oranı anlamının düzeyini gösterir. Okuma; iletişim, algılama, gelişim ve öğrenme sürecidir. Leibniz "dil, akim aynasıdır. (Sever* 1995, s. 18)" Yabancılar (yetişkin yabancılar) dil öğretimindeki okuma-anlama çalışmalarında öğrenciden beklenen hedef davranışları kazandırabilmek için okuma ile ilgili usul ve esasların belirlenmesi gerekmektedir. Okuma becerisinin amaçları doğrultusunda okuma becerisinin geliştirilmesi için aşağıda sıralanan çalışma etkinliklerinden yararlanılabilir:

- Okunan metin hakkında genel bir bilgi sahibi olma amacıyla okuma,
- Metnin türünün ve iletişim amacının belirlenmesi, metinde yer alan ana ve yardımcı fikirlerin bulunmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- İstenilen veya seçici bilgiye ulaşmak amacıyla okuma yapılması,
- Metindeki konu, olay ve kahramanların birbiriyle ilişkilendirilmesi,
- Okunan metnin özetlenmesi, ana düşüncenin bulunması,
- Metinde yer alan bilgilerin, düşüncelerin veya yorumların yazılı ve sözlü olarak anlatılması,
- Okuma metinlerinde anlamı tam kavranmamış, bilinmeyen sözcük ve yapıların anlamının bağlamdan ve ipuçları yardımıyla tespit edilmesi biçimindeki çalışmalar okuma becerisini geliştirmeye katkı sağlar.

Temel beceriler arasında yer alan okuma becerisi çok yönlü ve çok boyutlu bir niteliğe sahiptir. Okuma, bireyin zihin, göz, ses ve konuşma organlarıyla ilgili taraflarının olmasının yanı sıra okuma teknikleriyle ilgili bilgileri de edinmeyi gerektiren bir etkinliktir. Okuma becerisi öğrencinin karşılıklı iletişim kurma, öğrenme ve öğrendiği dili geliştirme sürecinde belirleyici olduğu görülmektedir. Okuma becerisinde öğrencinin güdülenmesi, okumayı doğal bir

zevk haline getirmesi de bu becerinin olgunlaşmasını sağlayacağı da açıktır. Okuma-anlama çalışmalarında seçilecek metinlerin öğrencinin duygu ve düşüncelerine, yaşına, kapasitesine, sosyo-kültürel özelliklerine uygun olması da okuma etkinliğinin zihin yoluyla kavranmasını kolaylaştıracaktır. Bu durumda öğretim elemanının hedef kitlenin özelliklerini bilmesi ve planlı bir çalışma ile doğru ve ilgi çekici metinleri seçmesi gerekmektedir. Komisyon (MEB; 2011, s.9-10)'a göre ve kendi yorumlarımızla okuma becerisi kazandırmanın temel amaçları olarak şunlar önerilmektedir:

- Okuma ile ilgili ilkeleri bilgi ve beceri haline getirme,
- Düzeyine uygun bir metni doğru anlamlandırarak biçimde sesli ve sessiz okuma becerisi kazanma,
- Düzeyine uygun bir metindeki kelime, deyim, atasözü, kalıp sözler, ilişki sözleri, vecize ve terimlerin anlamını kavrama,
- Düzeyine uygun metindeki mesajları tam ve doğru bir biçimde anlayarak konuyu anlayabilme, özet çıkarma, yardımcı ve ana fikrini yazabilme ya da sözlü olarak ifade edebilme,
- Öğrendiği dilde devinimsel (psiko-motor) amaçlara uygun bir okuma esas ve usullerini kavratma,
- Sesli ve sessiz okuma ilkelerini uygulayabilme,
- Öğrendiği dilde seviyesine uygun seçilmiş bir okuma parçasındaki dil yapılarının tamamını kavratma,
- Doğru, sürekli ve anlayarak okuma becerisi kazandırma,
- Okuma amacını belirleyerek uygun okuma yöntemlerini kullanma,
- Söz varlığını (sözcük dağarcığını) geliştirme,
- Bilgi kazanmanın en önemli yollarından birinin de okuma olduğunu kavratma,
- Bir metinde yer alan kültürel öğelere ilişkin arka plan bilgisini geliştirme,
- Dilin güzel, doğru ve etkili kullanıldığı metinleri okuyarak anlatım gücünü geliştirme,
- Düzeye uygun okunan metinle ilgili eleştirel düşünce sunma,
- Okumayı zevkli bir alışkanlık hâline getirme,

2.4. YAZMA BECERİSİ (YAZILI ANLATIM)

Dil öğretiminde temel becerilerin en önemli unsurlarından biri de yazma becerisidir. Genel anlamda "yazılı anlatım" ya da "yazma becerisi"; duydukların, düşüncelerin, tasarımların, kişisel kanaatlerin, gözlemlerin, yorumların yazı ile anlatılmasıdır. İlköğretimdeki (ana dili olarak) okuma/yazma çalışması ayrı bir alışkanlık ve beceri kazandırma alanıdır. Yabancı dil öğretiminde "yazma becerisi." ya da "yazılı anlatım" gibi ifadelerin yanı sıra "kompozisyon yazdırma" ifadelerini kullanıyoruz. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma; öğrenişinin duyduklarını, düşündüklerini, tasarladıklarını, gözlemlerini, izlenimlerini, görüşlerini, yorumlarını öğrendiği dilin kurallarına uygun bir biçimde yazı ile ifade etmektir. Yabancı dil öğretimindeki yazma becerisi ile anadili öğretimi arasında sıkı bir ilişki vardır. Ana dillerinde yazma becerisi kazanamamış bireylerin yabancı, dilde de genellikle başarılı olamadıkları tecrübemizle tespit edilmiş bir gerçektir. Ana dili eğitiminde bu beceriyi kazanmış olanlar yabancı dil öğrenmede kolaylık çekerler.

Yazılı anlatım(kompozisyon) düzenli, planlı ve hedefe odaklı düşünme alışkanlığı kazandırır. Yazmanın düşünceyle de ilişkisini göz ardı edemeyiz. İyi düşünen iyi yazar, iyi ifade eder, iyi anlatır. "Güzel konuşma ve yazma insan zihninin ürettiği faaliyetlerden bir kaçıdır. Yazılı anlatım yalnızca yazma kurallarını öğretmek değildir. (Aktaş ve Gündüz; 2001s.57-58). Yazma becerisini geliştirmek için aşağıdaki etkinlikler uygulanabilir:

- Eksik bir cümlelerin anlam bütünlüğüne kavuşması için cümle tamamlama çalışmaları,
- Bir müzik dinletisi veya izlediği kısa film sonunda o müziğin çağrıştırdığı kelimeleri veya film sahnelerini kısaca tasvir etme çalışması,
- Belli yaşantıların hikâyeleştirilmesi veya basit kurguların yazıya aktarılması,
- Ortak güncel konular hakkında düşüncelerin ifadesi,
- Bir konu hakkında izlenim, yorum, kanaat ve tahminleri dile getirme çalışmaları,
- Mektup;günlük yazma, kısa mesaj yazma vb. çalışmaları,

Yazılı anlatım çalışmalarında öğrencilerin çeşitli konularda duygu, düşünce, gözlem ve izlenimlerini değişik şekillerde ifade etmelerini, yaş ve eğitim düzeyleri dikkate alınarak yazmanın zevkli bir uğraş hâline gelmesini sağlamaya yönelik etkinlikler son derece yararlı olmaktadır.

Yazılı anlatım soruları veya konular seçilirken dikkat edilmesi gereken ilkelerden söz etmek yerinde olacaktır.

- Seçilen konular öğrencinin dil düzeyine uygun olmalı, ilgi ölçme amacı taşımamalı,
- Seçilen konular gruptaki tüm öğrencilerin yorumlayabilecekleri, düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri alanlardan seçilmeli,
- Tarihî veya kültürel nitelik taşıyan konularda farklı milletleri küçük düşürücü, tartışmalı, siyasî polemik oluşturacak konulara yer verilmemeli, (Örnek; Yunan öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta "Size göre İstanbul'un fethinin siyasî, askerî ve ekonomik sonuçlarını hakkında düşünceleriniz nelerdir? " biçiminde bir soru sorulması doğru olmaz.)
- Dil yapılarıyla yazılı anlatım konusu arasında ilgi olmasına dikkat edilmeli, (Örnek; Şimdiki zaman ve belirli geçmiş zamanla ilgili dil yapıları öğretildikten sonra "Gelecekte aileniz, milletiniz ve ülkeniz için neler yapacağınızı anlatan bir kompozisyon yazınız." denirse gelecek zamanı kavramamış birisinden gelecek zamanla ilgili yapıların kullanılması mümkün değildir.)

3. SONUÇ

Dil öğretiminde temel becerilerin tanımlanması, becerilerin dil öğretimi programlarındaki uygulama biçimleri, temel becerilere ne kadar yer verildiği eğitim sürecinde çok önemlidir. Dört temel becerinin geliştirilmesine yönelik

uygulamalar, bu uygulamalarda kullanılan materyallerin niteliği, eğitim ortamı, öğretim sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler, öğrencinin **bilişsel** (*bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme*), **duyuşsal** (*algılama, tepkide bulunma, değer verme*), devinişsel (*uyarılma; konuşanı dinleyebilme, okumak için veya duygu, düşünce, tasarım ve gözlemleri ifade edebilmek için fizikî hazırlık, kılavuz denetiminde yapma, beceri hâline getirme*) amaçlara karşı tutumu da dil öğretimindeki başarıyı belirleyici etkenlerdendir. Öğrenci merkezli sistemde öğretim sürecinde öğrenci katılımı göz ardı edilemez. Benjamin Bloom (Sever, 1995,s.37)'a göre "genel olarak bireylerin başarılarında gözlenen değişkenliğin %20 kadarını sınıftaki öğrenme sürecine katılma dereceleriyle açıklanabilmektedir.". Bu bakımdan temel dil becerilerinin hangi düzeyde kazandırıldığını dönüt (geribildirim; feedback) ve düzeltme; öğrenciye neyi, ne kadar öğrendiği, daha neleri öğrenmesi gerektiği ve eksik öğrendiklerini tamamlamak için nelerden, nasıl yararlanabileceği yolunda yapılacak etkinliklerle tespit edebiliriz

KAYNAKÇA:

1. Demirel, Özcan(2002),Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin "Türkçe Öğretimi", 3. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara
2. Aksan Doęan,(1998), Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara
3. Kavcar, C, Oęuzkan, F., Sever S., (1998) Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi, Ankara
4. Aksan, Doęan,(1989), Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim-2, TDK Yayınları, Ankara
5. Demircan, Ömer (1990), Yabancı Dil öğretim Yöntemleri, İstanbul
6. Hengirmen, Mehmet (1996), Yabancılara Türkçe Öğretim Yöntemleri ve TÖMFR Yöntemi. Ankara
7. Aksan, Doęan (1999), Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Ankara
8. Sever Sedat (1995), Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme, İstanbul
9. Komisyon, (2011) Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Orta Öğretim Kurumlarında İngilizce Ders Programları, Ankara,
10. Aktaş Ş., Gündüz O.(2001)Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı, Akçağ Yayınları, Ankara

Hakem: Dr. Aida Kasieva, Dr. Kaliya Kulalieva